

Митрополит Иларион: Църквата призовава да помним всички невинно пострадали в годините на репресиите

В календара на Руската Православна Църква се появи нова паметна дата – ден за особено споменаване на православните християни, «без вина погубени от богоборците или без вина хвърлени в тъмница» по съветско време. Заупокойните богослужения за тях ще се извършват отсега повсеместно в руските храмове на 30 октомври, когато в Русия на държавно ниво се отбелязва Денят на жертвите на политическите репресии. Решението за това беше прието на станалото на 23-24 септември заседание на Светия Синод на Руската Православна Църква. Защо трябва да помним хората, които през XX век станаха жертви на масовите репресии – за това в пряк ефир по радио Sputnik разказа председателят на Отдела за външни църковни връзки на Московската Патриаршия митрополит Волоколамски Иларион.

– Ваше Високопреосвещенство, здравейте!

– Здравейте!

– Владико, по какво се различава тази нова паметна дата – денят за особено споменаване на православните християни, без вина погубени от богоборците или хвърлени без вина в тъмница по съветско време? Нима преди Църквата не е споменавала пострадалите в годините на гоненията, в това число и по съветско време?

– Разбира се, Църквата споменаваше жертвите на политическите репресии и преди. Има един ден – първата неделя след 25 януари стар стил, – когато се споменават всички новомъченици и изповедници на Руската Църква. Това споменаване се извършва в съответствие с определението на Поместния Събор на Руската Православна църква от 1917-1918 г. Заедно с новомъчениците и изповедниците ние споменаваме и всички невинно пострадали.

Тъй като сега в Руската федерация на държавно ниво има ден за споменаване на жертвите на репресиите, то Светият Синод на Руската Православна Църква по доклад на Крутицкия и Коломненски митрополит Павел, който е председател на Църковно-обществения съвет към Патриарха за увековечаване на паметта на новомъчениците и изповедниците, реши да установи още един ден, на който всяка година ще се извършват заупокойни богослужения за убитите от богоборците без вина или хвърлени без вина в тъмница. Тоест става дума не само за хората, които почитаме като новомъченици и изповедници, но и за всички пострадали без вина. С други думи, става дума за милиони хора.

Синодът определи на този ден в Патриаршеския катедрален Храм «Христос Спасител» да се служи Божествена литургия и панихида по архиерейски чин, във всички епархии да се извършват заупокойни богослужения, а в храма на Бутовския полигон, който е един от главните центрове, в които се пази паметта за новомъчениците, изповедниците и всички погубени без вина, да се извършва също така Божествена литургия и панихида. Заупокойните богослужения трябва да се извършват и в духовните академии и семинарии с участието на учащите се, и в енорийските храмове, и в манастирите.

– Важно ли е да се споменават жертвите от другите епохи? Или Църквата така и прави?

– Църквата споменава всички пострадали без вина и изобщо всички починали. Но когато говорим за споменаване на жертвите на репресиите, то тук става дума за конкретна и твърде многобройна категория наши пострадали съграждани. Та нали тези репресии често се премълчават, а количеството пострадали и загинали съществено се подценява. Изобщо ако сега попитаме младежите, студентите дали знаят нещо за репресиите, малцина ще могат да кажат какво се е вършело у нас през 20-те, 30-те, 40-те и в 50-те години на XX в. А нали репресиите са продължавали от началото на революцията през 1917 г. та чак до смъртта на Сталин.

– От християнска гледна точка доколко важно е да се възстанови справедливостта, т.е. да се накажат или порицаят виновниците за тези репресии? Или все пак главното е прошката и помирението?

– Понятията «прошка» и «помирение» съвсем не означават забрава, съгласие с лъжата или нежелание нещата да се наричат с имената им. Когато през 2000 г. Църквата канонизира новомъчениците и изповедниците, тя нарече с имената им всички – и преследвачите, и преследваните. Канонизирайки наведнъж голямо количество хора, чиито имена знаехме, ние отбелязахме, че остават, а и вероятно и в бъдеще ще останат твърде много неизвестни, защото точната цифра на пострадалите днес не знае никой. Затова и взехме решение да канонизираме всички – и онези, чиито имена знаем, и всички неизвестни на нас, но известни на Бога, които са пострадали като мъченици и изповедници, запазвайки до край верността си към Христос.

През 90-те бе извършена огромна работа (която продължи и през 2000-те) по събиране на материали за канонизиране на новомъчениците. Та нали е важно да разбираме, че не всички, станали жертви на репресиите, са извършили мъченически или изповеднически подвиг. Имало е и такива, които са се отрекли от вярата, които по време на разпитите са издавали други хора. Затова следствените дела трябваше да се проучат много внимателно. При това понякога се оказваше, че следственото дело на даден човек не разкрива у него никакви морални пороци или клеветене на други хора, но впоследствие тези неща изплуваха от следствените дела на други хора.

Почти две хиляди лица бяха канонизирани поименно, а онези, чиито имена са неизвестни на хората, но известни на Бога като мъченици и изповедници, ние също почитаме като такива.

Колкото за особеното споменаване на православните християни, «без вина погубени от богоборците или хвърлени без вина в тъмница» по съветско време, което бе решено сега, то преди всичко е насочено към заупокойно споменаване на хората, които не са канонизирани, но са станали жертви на репресиите. В Църквата ние се молим на светците, а неканонизираните хора споменаваме за упокой. И днес е ден за заупокойно споменаване на всички пострадали без вина.

– Почти 70 години изминаха от смъртта на Йосиф Сталин, но неговото име и до днес поражда множество дискусии. Има ли Руската Православна Църква еднозначна позиция за личността на Йосиф Сталин?

– Има, разбира се – това е официалната позиция на Църквата, която бе изразена на Архиерейския Събор през 2000 г., когато бяха наречени с имената им и преследвачите, и

преследваните. Смятам, че тъкмо на тази позиция и трябва да се основаваме. Но за съжаление хората у нас често пъти са склонни да вярват повече на митове, отколкото на цифрите и фактите.

Разпространяват се всевъзможни митове, в това число и в църковна среда, че Сталин уж се бил покаял, че той изобщо бил таен християнин, че ходел при блажена Матронушка, че си имал едва ли не домашен параклис, където всеки ден се молел.

Но нали съществуват факти. И тези факти са известни. Те са публикувани. А има и всевъзможни митове. Например, казват, че Сталин не е знаел за репресиите срещу Църквата и че те уж били извършвани от други от негово име. В това продължават да вярват твърде много хора. Ето защо личността на Сталин е заобиколена с толкова много митове. Героизират го, особено във връзка с победата във Великата Отечествена война. Ние не трябва да подценяваме значението на тази победа, но не можем и да си затваряме очите за чудовищните репресии, които, разбира се, са се вършели по пряко нареждане на този човек.

Мога да дам и пример. Това са репресиите през 1937-38 г. През 1937 г. била издадена специална заповед на НКВД № 00447 «За операцията по репресиране на бившите кулаци, углавни престъпници и други антисъветски елементи». Сред «другите антисъветски елементи» са споменати и «църковниците». Кой са тези «църковници»? Преди всичко това са представители на духовенството, главно на православно, но и не само на него.

На всяко регионално управление на НКВД било наредено да репресира определено количество хора. Били установени квоти за репресирани, но те определяли не количеството, което не може да се надвиши, а, обратно, количеството, до което трябва да се стигне. Квотите били установени за Москва, Московска област и другите региони.

Планът нареждал арестуването на общо 250 хиляди души, но в резултат наказателните органи значително надвишили първоначалните квоти за репресирани. Имаме конкретни цифри: само от август до ноември 1937 г. били репресирани 31 359 «църковници и сектанти», в това число митрополити и епископи – 166, «попове» – 9 116, монаси – 2 137, «църковно-сектантски кулашки активисти» – почти 20 хиляди. От тях на разстрел били осъдени повече от 13 хиляди: 81 епископа, 4 629 свещеника и тъй нататък.

Тези цифри фигурират в документите на НКВД. Въпросът е: знаел ли е за това Сталин или не? Ежов докладвал на Сталин: «В резултат на нашите оперативни мероприятия почти напълно е ликвидиран епископатът на Православната Църква, което в значителна степен е отслабило и дезорганизирило Църквата». Възможно ли е този доклад да не е стигнал до Сталин? Та нали той сам е полагал резолюции. «Трябва да се притиснат господата църковници», писал Сталин на Ежов. Затова е свършено очевидно, че Сталин е бил наясно със случващото се и че е знаел

какво се върши – знаел е за тези квоти, защото ги е утвърждавал лично. Затова отговорността на Сталин за репресиите е съвършено очевидна. Тя може да не бъде очевидна само на хората, които искат да вярват на митове, а не на цифрите и фактите.

– Владико, кажете: как Църквата се отнася към хората, които се смятат за православни християни, но същевременно изповядват комунистически възгледи? Смята ли Църквата, че едното изключва другото или все пак допуска такива хора?

– В Църквата трябва да има място за хора с най-различна политическа ориентация и възгледи. Би било неправилно, ако се асоциираме с конкретна политическа програма или казваме, че една или друга идеология не позволява на хората да бъдат в Църквата.

Сред съвременните членове на комунистическата партия има хора, които ходят на църква, участват в богослуженията. В това няма нищо лошо. Напротив, ние го приветстваме. Всяка година ние провеждаме Световния руски народен събор под председателството на Светейшия Патриарх Кирил. На Събора се изказват членове на всички политически фракции в Държавната Дума. Това са не само представителите на «Единна Русия», но и комунистите, и ЛДПР, и другите партии, тоест възможността да се изкаже се предоставя на всеки.

На влизане в храма никой никого не пита: ти какъв си – комунист или безпартиен, признаваш ли Сталиновите репресии или не? Друг е въпросът, разбира се, че трябва да се води просветителска работа, защото хората трябва да знаят какво се е вършело в страната ни. Мисля, че решението на Синода, което взехме през септември, е насочено точно към това – паметта на невинно пострадалите да се пази в нашата Църква.